

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Будь чистим в думках, словах і справах.

Як, погано живучи, виховувати хороших людей.

Л.М.Толстой

Актуальність. Концепцією модернізації освіти в Україні визначено в якості пріоритетного завдання, яке стоїть перед школою ХХІ століття, не просто засвоєння учнями системи предметних знань, умінь та навичок, а оволодіння ключовими компетентностями, які дозволять їм вирішувати різні проблеми в професійному, соціальному, повсякденному житті.

На підставі міжнародних та національних досліджень, українські вчені виокремили п'ять наскрізних ключових компетентностей, якими має оволодіти випускник школи, серед яких – здоров'язберігаюча.

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття «здоров'я» та визначенні чинників збереження здоров'я молодшого школяра.

Проблема збереження здоров'я дитини, зокрема молодшого шкільного віку, завжди була і залишається актуальною і пріоритетною для нашого суспільства. Адже саме в дитячому віці закладається фундамент особистості, формуються її основні якості: фізичне і психічне здоров'я, інтелектуальний і моральний потенціал; якості, якими наділена дитина, особливо на початковому етапі життя, є найбільш важливими і міцними, важко піддаються зміні, в деяких випадках залишаються незмінними; діти – це пріоритетна група, оскільки від їхнього сьогоденного рівня освіченості, здоров'я, культури буде залежати здоров'я нації, якість життя народу завтра.

У ході аналізу проблеми збереження здоров'я вченими В.О. Бароненко, Ю.П. Лисицін, Л.О. Рапопорт та ін. [7] виділено низку факторів, які впливають на стан здоров'я людини: оточуюче середовище (екологія), спадковість, спосіб життя. За їхніми даними та даними ВООЗ, стан здоров'я

на 50-55% залежить від способу життя, на 20% - від спадковості, на 20-25% - від стану екології, і на 8-12% - від роботи системи охорони здоров'я. Таким чином, спосіб життя визнано найвпливовішим фактором здоров'я особистості.

До недавнього часу спосіб життя розглядався як умови і особливості повсякденного життя людей в тому чи іншому суспільстві, орієнтуючись більшою мірою на їхні матеріальні умови і потреби. При цьому не враховувалися морально-духовні потреби та ціннісні орієнтації особистості.

Концентрація ж уваги людини на матеріальних умовах життєдіяльності призводить до надання переваг соматичній складовій її здоров'я, залишаючи поза увагою морально-етичну, яка має безпосередній вплив на спосіб життя людини і на стан її здоров'я в цілому.

Дослідження проблеми збереження здоров'я людини показують, що вищою мірою людського здоров'я є моральне здоров'я, оскільки фізичний стан людини перебуває у прямій залежності від рівня її морального розвитку.

Так, на думку В. Зеньковського, «основним процесом в житті людини потрібно визнати не фізичний і не психічний бік у ньому, а духовний, який глибше розподілу фізичного і психічного світу і який несе запоруку цілісності. Вивчення різних душевних явищ показує, що духовний процес має в собі ключ до розуміння всього, що відбувається в людині» [6, 88]. К. Антарова підкреслює, що «будь-яка хвороба тіла – це тільки та чи інша стадія духовного розкладу, але ніколи не навпаки» [1, 453].

Розкриваючи зв'язки, що існують між фізичним, психічним і моральним здоров'ям, О. Вишневський зазначає, що морально-етичний негатив, який нагромаджується в душі, трансформується у негатив емоційний, а цей – у негатив тілесний. Очевидно, у такій ситуації стикаємося з саморуйнуванням людини, яке відбувається на духовному рівні. На морально-духовному рівні людина володіє інструментарієм впливу на зміцнення власного здоров'я. Їй належить свідомим зусиллям, власною волею зосередитись на розвитку моральних чеснот душі. На думку вченого, «виховання людини морально і

психічно здорової є відповідно, вихованням людини і здорової фізично» [4, 174].

Морально здорова людина у своєму житті орієнтується на морально-етичні нормативи суспільства, які виступають в якості вектора її здоров'я. Не можна говорити про здоров'я людини, якщо вона нехтує морально-етичними нормами. «Прийшов той час, коли людська цивілізація вимушена оглянутися на пройдений шлях і постаратися зрозуміти, що чекає її на цьому шляху в майбутньому, якщо залишатися на тому рівні духовного, морального і наукового багажу, який був накопичений за останні два тисячоліття» [2, 27].

Виходячи із сказаного, проблема збереження здоров'я, на нашу думку, повинна, перш за все, розглядатися у контексті постановки і вирішення низки питань, що стосуються морально-етичних характеристик особистості. Адже, як зазначає С.Бланк, «протистояти хворобам плоті може переосмислення своєї суті і призначення, своєї поведінки по відношенню до інших людей і природи» [2,73].

Таким чином, одним з основних чинників збереження здоров'я дитини молодшого шкільного віку є морально-етичний розвиток, який розглядається нами як організований процес, спрямований на засвоєння дітьми знань про морально-етичні норми, формування почуттів і ставлень до цих норм, як до життєво необхідних цінностей, формування моральних основ поведінки.

Одним з психологічних новоутворень дитини молодшого шкільного віку, яке впливає на засвоєння морально-етичних норм, є морально-етичні переконання. Вони представляють собою «глибоко осмислені, емоційно-вистраждані, апробовані життєвим досвідом моральні цінності, в істинності та загально значущості яких особистість твердо впевнена і тому керується ними як імперативними спонуканнями у вчинках, оцінках і самооцінках, враховуючи при цьому соціальні потреби й інтереси» [5, 63].

Як зазначає Т.П.Малихіна, «якщо у особистості наявні чіткі уявлення про моральні норми та цінності, а поведінка розходиться з цими нормами та

цінностями, то причина тут одна – знання не стали переконаннями і звичними нормами поведінки особистості» [8, 54 – 55]. Тому вся система морально-етичного розвитку в умовах шкільного середовища, спрямована на засвоєння етичних норм молодшими школярами має не тільки формувати у них морально-етичні знання, а й розвивати глибоку переконаність у необхідності дотримання етичних норм у всіх життєвих ситуаціях. Засвоєння морально-етичних норм і принципів поведінки буде повним, якщо морально-етичний зразок стане не тільки значущим для школяра, але і спонукатиме його до самовдосконалення. Тобто відбудеться перетворення виховної функція морально-етичного зразка у функцію самовиховання.

На думку Л. Вілми, людина – це магніт, який кожному мить притягує до себе світло або темряву, а її хвороба – «наслідок неправильного вчинку, за якого чаша терезів між хорошим і поганим схилилася на користь поганого» [3, 30]. Для підтримання не тільки моральної, а й фізичної рівноваги, молодших школярів потрібно вчити «уникати гніву, озлоблення, заздрості, ревнощів, роздратування і, навпаки, розвивати в собі добрі почуття і гарний настрій духу» [9, 152 – 153].

Висновки. Отже, молодший шкільний вік – це важлива сходинка у житті людини, оскільки саме в ці роки відбувається формування її, як особистості, закладаються основи життєвих цінностей. Саме тому, на нашу думку, виникає потреба у розробці і обґрунтуванні психолого-педагогічного інструментарію, спрямованого на формування у дітей молодшого шкільного віку системи загальнолюдських життєвих цінностей, зокрема, основоположної цінності – здоров'я.

Література:

1. Антарова К.Е. Две жизни. В.3 книгах. – Часть 2. – М.: „Сиринь”, 1996. – 526 с.
2. Бланк С.М. Исцеление молитвами. Слово защищает и лечит. – СПб.: ИК „Невский проспект”, 2005. – 192 с.

3. Виилма Л. Душевный свет. – Переиздание. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 240 с.
4. Вишневський О.І., Кобрій О.М., Чепіль М.М. Теоретичні основи педагогіки. Курс лекцій / За ред. О. Вишневського. – Дрогобич: Відродження, 2001. – 268 с.
5. Вознюк Н.М. Етико-педагогічні основи формування особистості: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
6. Зеньковский В.В. Русская педагогика в XX веке // Педагогика. – 1997. - № 2. – С. 73 – 89.
7. Лисицын Ю.П. Образ жизни и здоровье населения. – М.: Знание, 1982. – 40 с.
8. Малихіна Т.П. Психологічні умови попередження аморальних вчинків підлітків: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – Бердянськ, 2001. – 180 с.
9. Рерих Е.И. Письма в Америку. В 3 т. (1929 – 1955). Т. 3. (1948 – 1955). – М.: Сфера, 1996. – 448 с.